

การย่อยสลายทางชีวภาพของพอลิไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอน
โดยแบคทีเรียที่ออกซิไดส์อะซีแนพทิลีน

นางสาวศรัลยา แพงไตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจุลชีววิทยาทางอุตสาหกรรม ภาควิชาจุลชีววิทยา
คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2543
ISBN 974-346-647-9
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

BIODEGRADATION OF POLYCYCLIC AROMATIC HYDROCARBONS
BY ACENAPHTHYLENE-OXIDIZING BACTERIA

Miss Saranya Phaengthai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Industrial Microbiology

Department of Microbiology

Faculty of Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-346-647-9

ศรัลยา แพงไตร : การย่อยสลายทางชีวภาพของพอลิไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอนโดย
แบคทีเรียที่ออกซิไดส์อะซีแนพทิลีน (BIODEGRADATION OF POLYCYCLIC AROMATIC
HYDROCARBONS BY ACENAPHTHYLENE-OXIDIZING BACTERIA). อ. ที่ปรึกษา
: ผศ. ดร. สุเทพ ธนียวัน, 110 หน้า. ISBN 974-346-647-9.

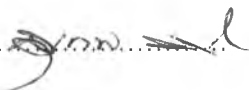
แบคทีเรียสายพันธุ์ CU-A1 ซึ่งสามารถย่อยสลายอะซีแนพทิลีน แยกได้จากตัวอย่างดินที่
ปนเปื้อนน้ำมันเครื่อง ในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อนำมาจำแนกชนิดทางอนุกรมวิธานตามลักษณะ
พีโนไทป์ ร่วมกับการวิเคราะห์ลำดับเบสของ 16 เอสโรโบโซมัลดีเอ็นเอ พบว่าแบคทีเรียสายพันธุ์
CU-A1 เป็นแบคทีเรียในสกุล *Rhizobium* ซึ่งเป็นการพบครั้งแรกสำหรับเชื้อแบคทีเรีย *Rhizobium*
ที่สามารถย่อยสลายอะซีแนพทิลีนได้และให้ชื่อเป็น *Rhizobium* sp. สายพันธุ์ CU-A1 แบคทีเรีย
สายพันธุ์นี้สามารถย่อยสลายอะซีแนพทิลีนในอาหารเหลว CFMM จากปริมาณเริ่มต้น 600 มก.ต่อ
ลิตร จนไม่สามารถตรวจวัดได้โดยวิธีไฮเพอร์ฟอร์แมนซ์ลิควิดโครมาโตกราฟีหลังการเลี้ยงเชื้อ 3 วัน
และเมื่อแปรผันความเข้มข้นของอะซีแนพทิลีนที่ 300, 600 และ 900 มก.ต่อลิตร พบว่าเชื้อสามารถ
เจริญได้ โดยมีการเพิ่มจำนวนและย่อยสลายอะซีแนพทิลีนจนไม่สามารถตรวจหาได้ภายในเวลา 2
วัน, 3 วัน และ 4 วัน ตามลำดับ การศึกษาผลของสารลดแรงตึงผิวทวิน 80 ต่อรูปแบบการเจริญ
ของเชื้อ พบว่าทวิน 80 ที่ความเข้มข้น 0.05 % สามารถเพิ่มอัตราการเจริญและการย่อยสลาย
อะซีแนพทิลีนได้เร็วขึ้นกว่าไม่มีการเติมสารนี้ เมื่อเติมทวิน 80 เชื้อสามารถย่อยสลายอะซีแนพทิลีน
จาก 600 มก.ต่อลิตร จนไม่สามารถตรวจวัดได้ในวันที่ 2 ของการเลี้ยงเชื้อ ขณะที่เมื่อไม่มีการเติม
ทวิน 80 อะซีแนพทิลีนถูกย่อยสลายไปเพียง 30 % นอกจากนี้ *Rhizobium* sp. สายพันธุ์ CU-A1
สามารถย่อยสลายสารประกอบพอลิไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอนชนิดอื่น คือ แนพทาลีนได้
และสามารถย่อยสลาย พีแนนทรีน ฟลูออรีน และอะซีแนพทิลีน ได้เมื่อมีอะซีแนพทิลีนรวมอยู่ใน
อาหารเหลว โดยย่อยสลายพีแนนทรีน ฟลูออรีน และอะซีแนพทิลีน จนไม่สามารถตรวจวัดได้ภายใน
เวลา 7 วันของการเลี้ยงเชื้อ จากการตรวจสอบด้วยวิธีอินแลย์โครมาโตกราฟี พบว่ามีสารมัธยันต์
เกิดขึ้นหลายชนิดระหว่างการย่อยสลายอะซีแนพทิลีนโดยเชื้อนี้ และเมื่อนำมาทำให้บริสุทธิ์บางส่วน
โดยซิลิกาเจลคอลัมน์โครมาโตกราฟี ได้สารมัธยันต์ในส่วนที่ชะด้วย 0 % เอทิลอะซิเตตในเฮกเซน

ภาควิชา จุลชีววิทยา

สาขาวิชา จุลชีววิทยาทางอุตสาหกรรม

ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิต..... กัญญา..... แพงไตร.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4072391323: MAJOR INDUSTRIAL MICROBIOLOGY

KEY WORD : *Rhizobium* sp. / ACENAPHTHYLENE / POLYCYCLIC AROMATIC HYDROCARBONS

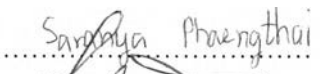
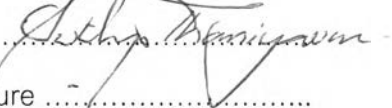
SARANYA PHAENGTHAI : BIODEGRADATION POLYCYCLIC AROMATIC HYDROCARBONS BY ACENAPHTHYLENE-OXIDIZING BACTERIA. THESIS ADVISOR : ASSIS. PROF. SUTHEP THANIVAVARN, Ph. D. 110 pp. ISBN 974-346-647-9.

A bacterial strain capable of oxidizing acenaphthylene was isolated from petroleum-contaminated soil sample collected from Bangkok. Conventional enrichment culture technique was employed for the isolation by the use of acenaphthylene as sole source of carbon and energy. Phenotypic characterization along with 16S ribosomal DNA sequence analysis indicated that the potent acenaphthylene degrader belongs to genus *Rhizobium*. This was the first finding that *Rhizobium* sp. can degrade the PAH, acenaphthylene. Therefore it was designated as *Rhizobium* sp. strain CU-A1. The organism used up the supplemented acenaphthylene (600 mg/l of CFMM) on the third day of cultivation as determined by high performance liquid chromatography. Cultivation of the organism in culture medium supplemented with 300, 600 and 900 mg/l acenaphthylene, the organism could utilize acenaphthylene down to undetectable amount within 2, 3, and 4 days, respectively. The degradation of acenaphthylene by *Rhizobium* sp. strain CU-A1 was enhanced by the non-ionic surfactant tween 80. After 2 days of cultivation, 100 % of the initial amount of acenaphthylene (600 mg/l) was degraded in the presence of tween 80 (0.05 %) as opposed to 30 % without this synthetic surfactant. In addition to acenaphthylene, the organism could also use naphthalene as both carbon and energy sources, whereas phenanthrene, fluorene and acenaphthene were only cometabolized. During cometabolism, the strain used up phenanthrene, fluorene and acenaphthene (100 mg/l) on the seventh day of cultivation. As the growth progress in the presence of acenaphthylene, several metabolites could be detected via thin layer chromatography and were further purified by using silica gel column chromatography.

Department Microbiology

Field of study Industrial Microbiology

Academic year 2000

Student 's signature.....
Advisor 's signature ..
Co-advisor 's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดีด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ ธานีวัน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาช่วยตรวจแก้ต้นฉบับวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้ความรู้ คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา จันทองจีน ที่กรุณารับเป็น ประธานกรรมการในการสอบ ตลอดจนให้ความรู้ คำแนะนำต่างๆ แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการศึกษา รวมทั้งช่วยจำแนกชนิดของแบคทีเรียที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ด้วยวิธีวิเคราะห์ลำดับเบสของ 16 เอสโรโบโซมัลดีเอ็นเอ โดยทำวิจัยที่ Biotechnology Research Center, The University of Tokyo.

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ไพเราะ ปิ่นพานิชกร และอาจารย์ ดร. กอบชัย ภัทรกุลวณิชย์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการในการสอบ และให้ความรู้ คำแนะนำต่างๆ ตลอดจนช่วยแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. สุจิตา รัฟเพิร์ท ที่กรุณาให้ความรู้ ข้อคิดเห็นและคำแนะนำต่างๆ แก่ผู้วิจัยในช่วงต้นของการศึกษา

กราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาจุลชีววิทยา และขอขอบคุณอาจารย์อรุณทัย ภิญญาคง ที่ช่วยพิสูจน์เอกลักษณ์ของสารมัธยันต์ที่ประเทศญี่ปุ่น ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ในภาควิชาจุลชีววิทยาทุกท่าน ตลอดจนพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ทุกคนที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และพี่สาว ที่ให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือ ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญรูป.....	ฅ
สัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
2. วารสารปริทัศน์.....	4
3. อุปกรณ์และวิธีดำเนินงานวิจัย.....	34
4. ผลการทดลอง.....	47
5. สรุปและอภิปรายผลการทดลอง.....	86
6. ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	93
รายการอ้างอิง.....	94
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	104
ภาคผนวก ข.....	106
ภาคผนวก ค.....	108
ประวัติผู้เขียน.....	110

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 องค์ประกอบหลักของของเสียอันตรายและสารพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม.....	1
2.1 แหล่งกำเนิดและวิธีการเข้าสู่สิ่งแวดล้อมของอะซีแนฟริลีนและสาร PAHs ชนิดอื่น.....	5
2.2 สมบัติของสาร PAHs.....	12
2.3 ค่าใช้จ่ายของวิธีการบำบัดทางชีวภาพ.....	17
2.4 การย่อยสลายสาร PAHs ชนิดต่างๆ โดยจุลินทรีย์.....	19
2.5 ชนิดของจุลินทรีย์ที่สามารถย่อยสลายอะซีแนฟริลีนได้.....	24
3.1 สถานที่เก็บตัวอย่างดินเพื่อนำมาแยกเชื้อแบคทีเรียที่ย่อยสลายอะซีแนฟริลีนได้.....	37
3.2 การตรวจสอบผลของทวิน 80 ต่อรูปแบบการเจริญของเชื้อ โดยการใช้อะซีแนฟริลีนเป็นแหล่งคาร์บอนและพลังงาน.....	41
4.1 ลักษณะโคโลนีที่เกิดขึ้นบนอาหารแข็ง CFMM ที่มีอะซีแนฟริลีนวางบนผาจานอาหารเลี้ยงเชื้อ.....	48
4.2 ลักษณะทางสัณฐานวิทยาของแบคทีเรียสายพันธุ์ CU-A1.....	51
4.3 ลักษณะทางชีวเคมีของแบคทีเรียสายพันธุ์ CU-A1.....	52
4.4 ปริมาณของ PAHs แต่ละชนิดที่เหลือในอาหารเลี้ยงเชื้อของ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 หลังการเลี้ยงเชื้อในอาหารเหลว CFMM เป็นเวลา 7 วัน.....	68
4.5 ผลการย่อยสลายแบบโคเมตาบอลิซึมของ PAHs ต่างๆ ร่วมกับอะซีแนฟริลีน โดย <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 หลังการเลี้ยงเชื้อในอาหารเหลวเป็นเวลา 7 วัน.....	77
4.6 ค่า Rf ของสารที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยวิธี Thin Layer Chromatography.....	82
5.1 การย่อยสลายสารประกอบอะโรมาติก โดยแบคทีเรียสกุล <i>Rhizobium</i>	87

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
2.1 โครงสร้างโมเลกุลของอะซีแนพริลีน.....	4
2.2 ปริมาณอะซีแนพริลีนและสาร PAHs ชนิดอื่น เฉลี่ยตลอดทั้งปี ในกรุงเทพมหานคร.....	7
2.3 ความสัมพันธ์ของอัตราการย่อยสลายของ PAHs ในดิน.....	9
2.4 โครงสร้างโมเลกุลของสาร PAHs.....	13
2.5 วิถีเมตาบอลิซึมที่แบคทีเรีย <i>Pseudomonas aeruginosa</i> สายพันธุ์ PAO1 ใช้ในการย่อย สลายอะซีแนพริลีน.....	25
2.6 การย่อยสลายสาร PAHs โดยจุลินทรีย์.....	29
2.7 ลักษณะโครงสร้างโดยทั่วไปของสารลดแรงตึงผิว.....	31
2.8 การเกิดไมเซลล์ของสารลดแรงตึงผิว เมื่อความเข้มข้นสูงถึงค่า CMC.....	31
3.1 การสกัดสารมัธยันต์ที่เกิดจากการย่อยสลายอะซีแนพริลีน จากอาหารเลี้ยงเชื้อเหลวก่อนที่ จะนำไปทำให้บริสุทธิ์.....	44
4.1 ลักษณะโคโลนีของแบคทีเรียสายพันธุ์ CU-A1 บนอาหารแข็ง LB.....	49
4.2 ลักษณะรูปร่างของแบคทีเรียสายพันธุ์ CU-A1 ภายใต้กล้องจุลทรรศน์ (กำลังขยาย 1000 เท่า).....	50
4.3 ลำดับเบสของ 16 เอสไรวีโอซีเอ็มดีเอ็นเอของแบคทีเรียสายพันธุ์ CU-A1.....	54
4.4 ลักษณะของอาหารเหหลวง CFMM ที่มีอะซีแนพริลีน หลังการเลี้ยงเชื้อ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 เป็นเวลา 3 วัน เปรียบเทียบกับหลอดควบคุมที่ไม่เติมเชื้อ.....	56
4.5 กราฟแสดงการเจริญของ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 ในอาหารเหหลวง CFMM ที่มี อะซีแนพริลีนเข้มข้น 300 มก.ต่อลิตร.....	58
4.6 กราฟแสดงการเจริญของ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 ในอาหารเหหลวง CFMM ที่มี อะซีแนพริลีนเข้มข้น 600 มก.ต่อลิตร.....	59
4.7 กราฟแสดงการเจริญของ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 ในอาหารเหหลวง CFMM ที่มี อะซีแนพริลีนเข้มข้น 900 มก.ต่อลิตร.....	60
4.8 โครมาโตแกรมการวิเคราะห์ HPLC เพื่อหาปริมาณอะซีแนพริลีนและสารมัธยันต์ที่เกิดขึ้น จากการย่อยสลายอะซีแนพริลีนความเข้มข้น 600 มก.ต่อลิตร โดย <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 หลังเลี้ยงเชื้อที่เวลาต่างๆ.....	62

4.9 ผลของทวีน 80 ต่อรูปแบบการเจริญของเชื้อ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 โดยการใช้ อะซีแนพริลีนเป็นแหล่งคาร์บอนและพลังงาน.....	65
4.10 เปรียบเทียบลักษณะของอาหารเหลว CFMM ที่มีอะซีแนพริลีนความเข้มข้น 600 มก.ต่อ ลิตร หลังการเลี้ยงเชื้อ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 ตั้งแต่วันที่ 0 ถึงวันที่ 7 เมื่อ (ก) ไม่มี และ (ข) มีการเติมทวีน 80.....	66
4.11 โครมาโตแกรมการวิเคราะห์ HPLC เพื่อหาปริมาณอะซีแนพริลีนและสารมัธยันต์ที่เกิดขึ้น จากการย่อยสลายอะซีแนพริลีนโดย <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 เมื่อ (ก) ไม่มี หรือ (ข) มีการเติมทวีน 80 ที่เวลาเลี้ยงเชื้อต่างๆ.....	67
4.12 จำนวนของ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 และปริมาณของเนพธาซินที่เหลือหลังการ เลี้ยง 7 วัน (โดยใช้เนพธาซินความเข้มข้น 200 มก.ต่อลิตร).....	70
4.13 จำนวนของ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 และปริมาณของอะซีแนพริลีนที่เหลือหลัง การเลี้ยง 7 วัน (โดยใช้อะซีแนพริลีนความเข้มข้น 600 มก.ต่อลิตร).....	71
4.14 ลักษณะของอาหารเหลว CFMM จากการเลี้ยงเชื้อ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 เป็นเวลา 7 วัน	
หลอดที่ 1 มีแบคทีเรียและมีอะซีแนพริลีน ในวันที่ 0	
หลอดที่ 2 ไม่มีแบคทีเรียและมีอะซีแนพริลีน ในวันที่ 7	
หลอดที่ 3 มีแบคทีเรียและมีอะซีแนพริลีน ในวันที่ 7	
หลอดที่ 4 มีแบคทีเรียและมีอะซีแนพริลีนร่วมกับอะซีแนพริลีน ในวันที่ 0	
หลอดที่ 5 ไม่มีแบคทีเรียและมีอะซีแนพริลีนร่วมกับอะซีแนพริลีน ในวันที่ 7	
หลอดที่ 6 มีแบคทีเรียและมีอะซีแนพริลีนร่วมกับอะซีแนพริลีน ในวันที่ 7.....	73
4.15 ลักษณะของอาหารเหลว CFMM จากการเลี้ยงเชื้อ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 เป็นเวลา 7 วัน	
หลอดที่ 1 มีแบคทีเรียและมีแอนทราซินร่วมกับอะซีแนพริลีน ในวันที่ 0	
หลอดที่ 2 ไม่มีแบคทีเรียและมีแอนทราซินร่วมกับอะซีแนพริลีน ในวันที่ 7	
หลอดที่ 3 มีแบคทีเรียและมีแอนทราซินร่วมกับอะซีแนพริลีน ในวันที่ 7	
หลอดที่ 4 มีแบคทีเรียและมีฟลูออรีนร่วมกับอะซีแนพริลีน ในวันที่ 0	
หลอดที่ 5 ไม่มีแบคทีเรียและมีฟลูออรีนร่วมกับอะซีแนพริลีน ในวันที่ 7	
หลอดที่ 6 มีแบคทีเรียและมีฟลูออรีนร่วมกับอะซีแนพริลีน ในวันที่ 7.....	74
4.16 ลักษณะของอาหารเหลว CFMM จากการเลี้ยงเชื้อ <i>Rhizobium</i> sp. สายพันธุ์ CU-A1 เป็นเวลา 7 วัน	

สัญลักษณ์และคำย่อ

มก. = มิลลิกรัม

มล. = มิลลิลิตร

มม. = มิลลิเมตร

ซ.ม. = เซนติเมตร

ม. = เมตร

°ซ. = องศาเซลเซียส

% = เปอร์เซ็นต์

กก. = กิโลกรัม